

35. Richards J, Graham R, Embleton N, Campbell C, Rankin J. Mothers' perspectives on the perinatal loss of a co-twin: A qualitative study. *BMC Pregnancy Childbirth*. 2015;15:143. doi: <https://doi.org/10.1186/s12884-015-0579-z>

36. Sundermann AC, Hartmann KE, Jones SH, Torstenson ES, Velez Edwards DR. Interpregnancy interval after pregnancy loss and risk of repeat miscarriage. *Obstetrics & Gynecology*. 2017;130(6):1312-8. doi: <https://doi.org/10.1097/AOG.0000000000002318>

Стаття надійшла до редакції
09.08.2021

УДК 61:378.4:378.016:811.111

<https://doi.org/10.26641/2307-0404.2022.3.265850>

**Т.Ю. Крушинська,
А.В. Шарун,
С.В. Захаров,
Д.О. Степанський ***

МОДЕЛІ АНГЛОМОВНОГО НАВЧАННЯ В МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

*Дніпровський державний медичний університет
вул. В. Вернадського, 9, Дніпро, 49044, Україна
Dnipro State Medical University
V. Vernadskyi str., 9, Dnipro, 49044, Ukraine
e-mail: 208_03@dma.edu.ua

Цитування: Медичні перспективи. 2022. Т. 27, № 3. С. 50-55

Cited: Medicni perspektivi. 2022;27(3):50-55

Ключові слова: предметно-мовне інтегроване навчання, англійська як мова навчання, вища медична освіта, іншомовна комунікативна компетентність

Key words: content and language integrated learning, English as a medium of instruction, higher medical education, foreign language competence

Реферат. Моделі англомовного навчання в медичному університеті. Крушинська Т.Ю., Шарун А.В., Захаров С.В., Степанський Д.О. У статті розглянуто два підходи до англомовного навчання у вищому навчальному закладі медичного профілю: 1) з використанням англійської як основної мови спілкування на заняттях (English as Medium of Instruction) та 2) інтегрованого вивчення мови та професійно-орієнтованих дисциплін (Content and Language Integrated), поява яких була зумовлена широким поширенням у соціумі білінгвізму, важливістю підвищення конкурентоспроможності випускників вітчизняних університетів на міжнародному ринку праці. Автори репрезентують наявні моделі викладання в рамках описаних підходів, що сприяють ефективності процесу професійної підготовки майбутніх медиків до вирішення професійних завдань на основі реалізації іншомовної компетентності. У статті визначаються умови впровадження в навчальний процес моделі предметно-мовного інтегрованого навчання. У висновку зазначається, що інтеграція предметного та мовного досвіду сприяє оптимізації іншомовної підготовки та суттєвому покращенню якості навчального процесу. Визначаються найгостріші питання, що потребують додаткових досліджень.

Abstract. English-language educational models in medical university. Kryshinska T.Y., Sharun A.V., Zakharov S.V., Stepanyki D.A. *The article considers two approaches to training in high medical school: 1) using English as a Medium of Instruction and 2) Content and Language Integrated Learning the emergence of which was related to a wide spread of bilingualism in society, importance of increase in competitiveness of graduates of domestic universities on international labor market. The authors present the models of teaching within the stated approaches which promote the efficiency of professional training of future doctors in solving professional problems on the basis of implementation of foreign language competence. The paper defines the conditions of content and language integrated models implementation into the learning process. In conclusion, it is noted that the integration of subject and language experience contributes to the optimization of foreign language training and significant improvement of the quality of the educational process. The most pressing issues requiring additional research are identified.*

Курс на інтеграцію в європейський і світовий академічний простір, характерний для більшості українських закладів вищої освіти (ЗВО), відображає вектор розвитку країни в цілому. У Стандартах вищої освіти та освітньо-професійних програмах важливе місце відводиться іншомовній комунікативній компетентності майбутніх фахівців, яка є передумовою академічної мобільності, участі в міжнародних освітніх та наукових проєктах. У свою чергу, це виступає важливим індикатором якості вищої освіти. Вказана тенденція визначає актуальність наукових досліджень та методичних розробок, що стосуються навчання студентів іноземною мовою, перш за все англійською.

Мета роботи – з'ясувати можливості використання різних підходів до англійської викладання загальнонаукових та фахових дисциплін для магістрів медицини, адаптувати зарубіжні моделі викладання англійською до потреб та наявних ресурсів вищої медичної освіти в Україні.

Дослідження базується на матеріалі відкритих інформаційних ресурсів, нормативних документів та статистичних даних з організації та методичного забезпечення освітнього процесу в закладах вищої медичної освіти в Україні. Порівняльний аналіз двох провідних педагогічних технологій викладання англійською мовою для студентів нефілологічних спеціальностей проведено щодо перспектив їх використання в підготовці вітчизняних магістрів медицини. Пріоритетним при цьому визначається формування фахових компетентностей та врахування інтересів здобувачів освіти.

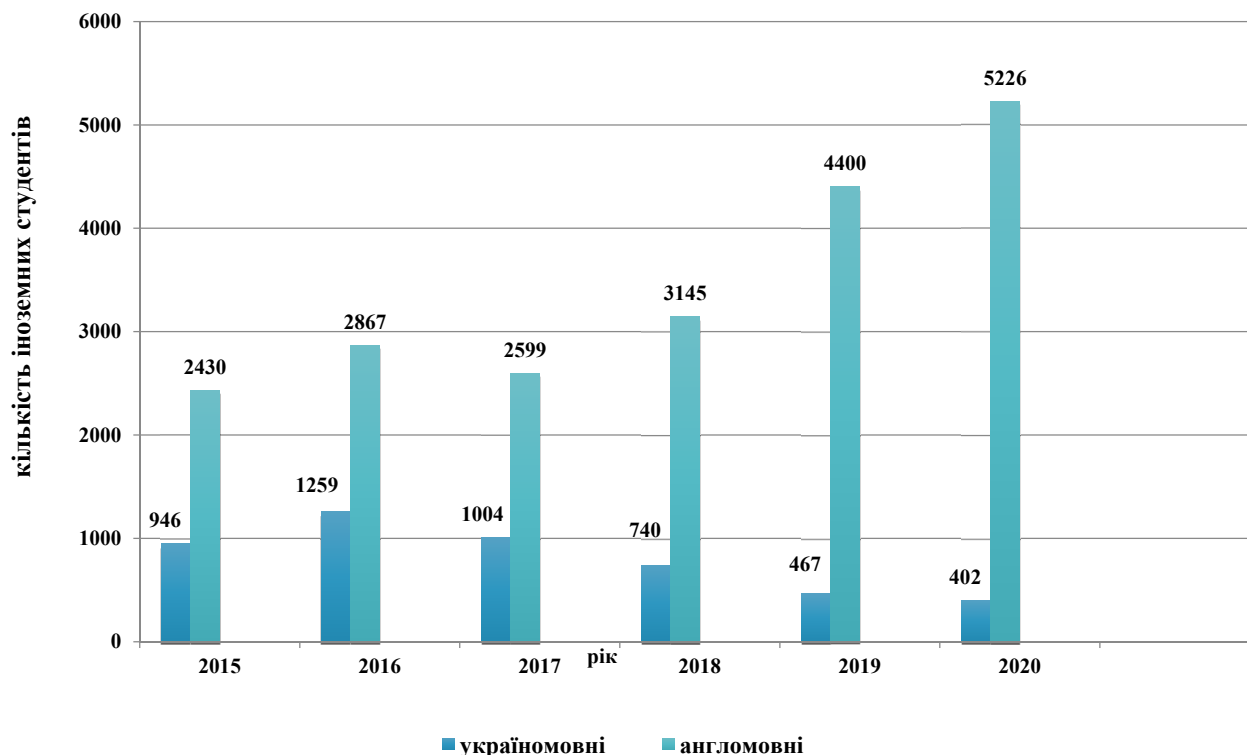
Серед моделей викладання англійською для студентів нефілологічних спеціальностей провідні позиції посідають ЕМІ (English as a Medium for Instructions) та CLIL (Content and Language Integrated Learning).

У CLIL цілі вивчення кожної дисципліни мають обов'язкову мовну складову, а вивчення мовних дисциплін передбачає засвоєння спеціальних (нефілологічних) знань [3, 5, 10]. При цьому співвідношення професійних і мовних

компонентів може досить сильно варіювати [4, 11]. Для ЕМІ англійська мова є лише засобом комунікації, робочим інструментом, а основна увага приділяється вивченню змісту конкретних дисциплін, як загальнонаукових, так і фахових [7, 9]. Досягнення певного рівня володіння іноземною мовою не входить у число програмних результатів навчання цих дисциплін, хоча освітня програма підготовки фахівців, у сукупності своїх освітніх компонентів, повинна такий рівень забезпечити.

Найважливішим питанням в упровадженні англійської мови в навчання є кадрове забезпечення. У ряді університетів проблему недостатнього рівня мовної підготовки викладачів-предметників намагалися вирішити, організовуючи тандем викладачів англійської та спеціальних дисциплін, які разом проводили заняття. Проте ситуація в медичній освіті України має свою специфіку.

Ще на початку 2000-х років медичні університети опинилися в складному становищі: число вітчизняних абітурієнтів значно скоротилося через демографічні процеси, високий прохідний бал для вступу на бюджетне навчання, встановлений Міністерством освіти, а також через об'єктивно високу вартість навчання на комерційній основі. Це змусило українські медичні вузи вийти на міжнародний ринок освітніх послуг, де зараз вони займають стабільні позиції, навіть з урахуванням проблем, що виникли через пандемію Covid19. За даними Центру тестування МОЗ можна простежити, як зростає контингент студентів-іноземних громадян, які навчаються в медичних ЗВО України англійською мовою (рис.), причому це стосується не тільки абсолютної чисельності, а й співвідношення зі студентами україномовної форми навчання. Серед іноземних студентів, що вступають до Дніпровського державного медичного університету, бажаючих навчатися англійською приблизно в 7 разів більше, ніж тих, хто вибирає україномовне навчання. За останні 10 років кількість абітурієнтів, що зараховуються до ДДМУ на англійськомовну форму навчання, зростає з 1 до 12 груп, а щорічний набір становить близько 300 осіб.

Кількість іноземних студентів, зареєстрованих на складання ліцензійного іспиту Крок 1 «Медицина»

Більшість цих студентів приїжджає з Індії, близькосхідних й африканських країн, і англійська мова не є для них рідною. У ситуації, коли ні викладачі, ні студенти не є носіями мови, саме ЕМІ дозволяє організувати навчальний процес та досягти необхідних показників його якості. Слід зауважити, що впровадження ЕМІ відбувалося не адміністративними методами, а інтуїтивно, як прагнення викладачів-практиків адаптувати вивчення своїх дисциплін до нових умов, нового контингенту студентів. Не будучи знайомими з базовими працями з теорії та методики ЕМІ [6], українські викладачі самостійно виявили ті ж підходи, що дозволяють ефективно використовувати англійську мову як засіб педагогічного спілкування.

До таких підходів належать:

1. Чітке структурування навчального матеріалу й алгоритмізація його вивчення при максимальному використанні засобів візуалізації, особливо англомовного відео.

2. Переважне використання загальноживаних слів і простих граматичних конструкцій із залученням невербальних елементів спілкування (міміка, жести, інтонації). В особливо складних випадках допускалося використання української мови як допоміжної, бо іноземні студенти вивчають її починаючи з підготовчого відділення та вже з другого курсу здатні спілкуватися нею досить впевнено.

3. Інтерактивні форми роботи студентів на заняттях (при вирішенні ситуаційних завдань або розгляді клінічних кейсів), коли спілкування відбувається в основному в малих групах, а викладач виконує роль модератора цього спілкування. Посилена увага приділялась відпрацюванню практичних навичок, як мануальних, так й інтелектуальних.

4. Вирішення завдань адаптації студентів до полікультурного середовища, їх мотивації до навчання, активного залучення до різних форм активності на занятті, упровадження культури спілкування, толерантності та емпатії, і в той же час дотримання встановленого кодексу поведінки, вимог академічної та корпоративної етики.

Основною відмінністю іншомовного навчання у вітчизняних вузах є те, що в класичному варіанті ЕМІ спілкування на занятті починається зі з'ясування очікувань студентів щодо вивчення певної теми, а завершується рефлексією, обговоренням загального враження від заняття та досягнутих результатів, позитивних моментів та проблем, що потребують вирішення. Звичайно, це важливо для взаєморозуміння учасників освітнього процесу, які належать до різних культур та спілкуються не рідною мовою. В Україні така структура заняття не є традиційною для систематичного навчання у вищій школі, частіше її можна зустріти на короткострокових тренінгах. У

медичній освіті кожне заняття передбачає опрацювання великих обсягів професійно орієнтованого контенту, що не залишає часу на більш-менш розгорнуту рефлексію. Зворотній зв'язок від здобувачів освіти частіше здійснюється через щосеместрове анонімне анкетування, яке дозволяє отримати об'єктивну інформацію щодо їх задоволення освітнім процесом, але не має безпосереднього впливу на формування комунікативної компетентності.

Проте науково-педагогічні працівники українських медичних університетів, зокрема Дніпровського, зробили суттєвий внесок у методологію викладання за моделлю ЕМІ. Це уніфікація методичних матеріалів та стандартизація педагогічних технологій. Особливо вони характерні для викладання базових медико-біологічних дисциплін, де обсяги дисциплін досить значні (5-10 кредитів), тому кожен викладач зазвичай веде не більше двох дисциплін, а в межах кафедри один предмет веде кілька викладачів. Таким чином, є можливість об'єднати зусилля зі створення англomовних засобів навчання та розробити узагальнену методику їх використання. Стандартизація дозволяє проводити навчання на достатньому рівні, навіть якщо в колективі є працівники з невеликим досвідом роботи, або такі, що не досить впевнено володіють англійською. Треба відмітити, що стандартизація викладання в медичній освіті сприймається природно, бо в самій сучасній медицині упроваджені стандартизовані алгоритми та протоколи надання медичної допомоги.

Масова англomовна підготовка іноземних студентів у медичних університетах України призвела до значного збільшення кількості викладачів, які володіють англійською на рівні *Intermediate* і вище. На кафедрах Дніпровського державного медичного університету вони становлять від 30 до 70% науково-педагогічних працівників завдяки ефективному навчанню на власних мовних курсах, системі рейтингових оцінок та матеріальному стимулюванню викладачів.

Отримавши доступ до англomовних освітніх ресурсів, викладачі набувають здатності створювати методичне забезпечення сучасного рівня, що включає колекції навчальних фільмів, презентацій, інфографіки та інших наочних засобів навчання. Активізувалося видання англomовних підручників та посібників. Тільки за 2019-2020 рр. українськими авторами було опубліковано близько 20 таких навчальних видань з фундаментальних медико-біологічних та клінічних дисциплін. Зокрема вийшло вже два видання національного підручника «Hygiene and Ecology»,

підготовленого провідними гігієністами України за загальною редакцією чл.-кор. НАМН України, професора В.Г. Бардова [1], є англomовна навчальна література з сімейної, внутрішньої та судової медицини. З мікробіології національним підручником є «Мікробіологія, вірусологія, імунологія» за редакцією акад. В.П. Широкова, видана українською та англійською мовами [8]. Наявність таких паралельних текстів значно полегшує одночасне засвоєння предметних і мовних знань. Також цьому сприяють двомовні та тримовні термінологічні словники з дисциплін, які вивчають студенти-медики [2]. Крім того, вже зараз можна говорити про сформованість англomовного академічного середовища: з 26 академій/університетів, що здійснюють підготовку за медичними спеціальностями, у 14 сайти мають англomовну версію, навіть якщо навчання англійською зараз не пропонується. Там, де англomовне навчання вже впроваджене, англійською час від часу проводяться засідання студентських наукових гуртків та культурні заходи, у багатьох випадках англійською володіє не тільки професорсько-викладацький склад, а й працівники деканатів і бібліотек.

На цьому етапі в медичних вузах України англomовна освіта залишається переважно опцією для іноземних студентів. Для вітчизняних студентів мовою навчання є державна українська мова, проте підготовка магістрів медицини передбачає набуття ними комунікативної англomовної компетентності. У програмі Єдиного державного кваліфікаційного іспиту, який всі студенти-медики складають у кінці третього курсу, є обов'язковий англomовний субтест з прохідним критерієм 30,5%. Субтест містить 30 завдань з дев'яти базових медико-біологічних дисциплін, і його виконання передбачає інтегроване володіння предметними знаннями й англійською мовою.

Елементи CLIL, інтегрованого вивчення контенту та іноземної мови, були наявні у вищій освіті й раніше. На заняттях з англійської традиційно використовувалися тексти за фахом студентів. Однак це мало на меті професійно орієнтоване вивчення мови, а не отримання спеціальних знань з англomовних джерел. Але якщо студенти вже вивчили певний контент рідною мовою, то засвоєння лінгвістичної інформації відбувалося легше. Для виконання курсових робіт та інших індивідуальних завдань зі спеціальних дисциплін студенти використовували англomовну літературу. Сформованість мовної компетентності при цьому окремо не оцінювалась, але залучення іноземних джерел могло бути

необхідною вимогою написання курсової роботи або дозволяло отримати більш високу оцінку.

При збереженні таких форм інтегрованого вивчення мови й контенту викладання спеціальних предметів англійською створює додаткові можливості. Перш за все, це розширення словникового запасу за рахунок засвоєння професійної термінології. Це особливо важливо в медичній освіті, де терміни, використовувані в анатомії, фізіології, біохімії, мікробіології та інших дисциплінах, досить численні, часто мають синоніми різного походження, і викладач-філолог не може охопити все це різноманіття. Розвиток навичок читання і розуміння оригінальних текстів, аудіювання, усного та писемного мовлення також може бути забезпечений інтенсивним використанням англійської в навчальній діяльності, оскільки, згідно з розкладом, студенти мають від 4 до 8 годин аудиторних занять на день, не враховуючи самостійної роботи.

Використання CLIL висуває серйозні вимоги до початкового рівня англійської мови у вступників до ЗВО. Для абітурієнтів медичних ЗВО іспит з іноземної мови не є обов'язковим. Зараз розбіжності в рівні мовної підготовки вітчизняних студентів-медиків досить значні. За підсумками тестового іспиту з англійської мови професійного призначення, у 2020 році студенти медичного факультету Дніпровського державного медичного університету бюджетної форми навчання продемонстрували результати 69,5%-75,9%, на контрактній формі навчання – 48,6-63,8%; студенти стоматологічного факультету (контрактна форма навчання) – 68,7-60,9%. Варто відзначити, що в межах факультетів результати коливалися від 20%-26% до 90%-97%, проте відсоток подібних крайніх результатів був мізерний.

Дані з акредитації освітніх програм показують, що українські студенти зацікавлені в посиленні їхньої іншомовної комунікативної компетентності. Зараз побажання здобувачів освіти враховується через впровадження вибіркового дисциплін, таких як «Іноземна мова за професійним спрямуванням», проте викладання окремих предметів англійською не пропонується.

ПІДСУМОК

Англомовне викладання в медичних закладах вищої освіти зараз спрямовано на іноземних студентів та здійснюється переважно за моделлю ЕМІ. У результаті вже створені кадрові та методичні передумови для викладання принаймні частини предметів за моделлю CLIL для вітчизняних студентів, що відповідає як інтересам здобувачів освіти, так і стратегічному напрямку в розвитку вищої освіти України в цілому. Ще потребує вивчення питання, яким чином і в яких масштабах може бути організовано впровадження CLIL, як формувати відповідний контингент студентів. Але, безсумнівно, англомовна медична освіта, яка в Україні починалася як комерційний проєкт, здатна перерости в гуманістичну місію розширення міжнаціональної і крос-культурної взаємодії в академічній та професійній сфері.

Внески авторів:

Крушинська Т.Ю. – концептуалізація, методологія, написання – початковий проєкт;
 Шарун А.В. – дослідження, курація даних, візуалізація;
 Захаров С.В. – ведення, рецензування;
 Степанський Д.О. – написання – рецензування та редагування, адміністрування проєкту.

Фінансування. Дослідження не має зовнішніх джерел фінансування.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

REFERENCES

1. Bardov V.H. [Hygiene and Ecology: a textbook for students of higher medical schools]. Vinnytsia: Nova Knyha; 2018. Ukrainian. Available from: <https://nk.in.ua/pdf/1580r.pdf>
2. Biletska E.M. [Terminology Dictionary on Hygiene and Ecology (Ukrainian-Russian-English)]. Dnipro: Akcent PP; 2019. ISBN 978-966-921-228-3. Ukrainian.
3. Ball P, Kelly K, Clegg J. Putting CLIL into practice. Oxford: Oxford University Press; 2015. doi: <https://doi.org/10.1093/elt/ccx063>
4. Huertas-Abril C, Shashken A. Exploring the Potential of CLIL in Kazakhstan: A Qualitative Study. Revista Complutense de Educación. 2021;32(2):261-71. doi: <https://doi.org/10.5209/rced.68345>
5. Hemmi C, Banegas D. International perspectives on CLIL. Cham; 2021. doi: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-70095-9>
6. Lasagabaster D, Doiz A. Language use in English-medium instruction at university. NY: Taylor&Francis; 2021. doi: <https://doi.org/10.1080/13670050.2015.1080658>
7. Macaro E. Exploring the role of language in English medium instruction. International Journal of Bilingual Education and Bilingualism. 2019;23(3):263-76. doi: <https://doi.org/10.1080/13670050.2019.1620678>
8. Shyrobokov V.P. Medical microbiology, virology and immunology: a textbook for English-speaking students of higher medical schools. Vinnytsia: Nova Knyha; 2019. Available from: <https://nk.in.ua/pdf/1659.pdf>

9. Rose H, Curle S, Aizawa I, Thompson G. What drives success in English medium taught courses? The interplay between language proficiency, academic skills, and motivation. *Studies in Higher Education*. 2019;45(11):2149-61. doi: <https://doi.org/10.1080/03075079.2019.1590690>

10. Shevchenko IV, Kordyuk OM. The methodology of content and language integrated learning (CLIL) in modern methodical and scientific literature of native and

foreign scholars. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2018;VI 67(163):51-53. doi: <http://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-163VI67-12>

11. Villabona N, Cenoz J. The integration of content and language in CLIL: a challenge for content-driven and language-driven teachers. *Language, Culture and Curriculum*. 2021 Apr 05;1-15.

doi: <https://doi.org/10.1080/07908318.2021.1910703>

Стаття надійшла до редакції
09.07.2021

